

ER-XOTIN O'RTASIDA OILA-NIKOH MUNOSABATLARI SHAKLLANISHINING IJTIMOYIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Olimjonova Ziyat Bobomurod qizi

“International School of Finance Technology and Science” instituti o'qituvchisi

Annatsiya. Mazkur maqolada yosh er-xotin munosabatlarining o'ziga xos xususiyatlari, oila va nikoh aloqalarining ahamiyatli jihatlari, er-xotin munosabatlarida sevgi tuyg'usining ijtimoiy-psixologik omillari keng yoritilgan. Shuningdek, oilaviy munosabatlarga doir xorij psixolog olimlarining tadqiqot ishlaridan olingan ilmiy ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: oila, turmush, nikoh, sevgi, er-xotin munosabati, ziddiyat.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СЕМЕЙНО-БРАЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ СУПРУГАМИ

Олимжонова Зийнат Бобомурод кизи

Преподаватель института “International School of Finance Technology and Science”

Аннотация. В данной статье широко освещаются особенности взаимоотношений молодой пары, значимые аспекты семейных и брачных связей, социально-психологические факторы чувства любви в супружеских отношениях. Также представлены научные данные, полученные из исследовательских работ зарубежных ученых-психологов по семейным отношениям.

Ключевые слова: семья, брак, любовь, супружеские отношения, конфликт.

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE FORMATION OF FAMILY-MARRIAGE RELATIONS BETWEEN A COUPLE

Olimjonova Ziyat Bobomurod qizi

Teacher of the Institute of “International School of Finance Technology and Science”

Annotation. This article covers a wide range of features of a young couple's relationship, significant aspects of family and marriage ties, socio-psychological factors of a feeling of love in a couple's relationship. Also cited are scientific data from the research work of foreign psychologist scientists on family relations.

Keywords: family, marriage, marriage, love, couple relationship, conflict.

Kirish. Hozirgi paytda nikoh va oilaviy munosabatlarda zarur o'zgarishlar yuz berayotganini alohida ta'kidlash zarur. Buholat kengroq ijtimoiy o'zgarishlarni o'zida ifodalamoqda. Ilmiy izlanishlarnatijalarining tahliliga ko'ra, “baxtli oila” va “Farovon turmush”ni ta'minlovchi muhim jihatlari to'g'risidagi yoshlar tasavvuri bilan oilalilar tasavvuri o'rtasida keskin farq mavjud. Mazkur holat ayniqsa oilaning ma'naviy va moddiy hayoti to'g'risidagi tasavvurlarda yorqin namoyon bo'ladi. Nikohdan keyingi hayot yosh kelin-kuyovning o'z turmush tarzi tajribalari yordamida o'zlarining baxtli oilalarini qurishga undaydi va bu ijtimoiy voqelikni ular real tushuna boshlaydilar. Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek, “Biz uchun muqaddas bo'lgan oila asoslarini yanada mustahkamlash, xonadonlarda tinchlik – xotirjamlik, ahillik va o'zaro hurmat muhitini yaratish, ma'naviy – ma'rifiy ishlarni aniq mazmun bilan to'ldirishdan iborat bo'lmog'i zarur”. Darhaqiqat, mamlakatimizda oilalar mustahkamligini, ularda ijtimoiy-ma'naviy muhit barqarorligini ta'minlash, jamiyat farovonligini yuksaltirishga qaratilgan tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Konstitutsiyamizda ham oila to'g'risida alohida bob ajratilib, oila manfaatlari muhofaza qilinayotganligi va oila mustahkamligi tamoyillari belgilanib, kafolatlanganligi bejiz emas. Er bilan xotin o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning o'ziga xosligi shundaki, u

- uzoq muddatga mo'ljallangan doimiy muloqot sirasiga kiradi;
- bu munosabatlarning aksariyati diada shaklida ro'y beradi;

muomala va muloqotdan qoniqish bevosita nikohdan qoniqish uchun omil hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review). Rus olimi A.I. Antonovning ta'kidlashicha, eng mustahkam nikohga sabab bo'lgan munosabatlarda ikkala tomon ham shaxs sifatida tobora takomillashib, sayqal topib, ularda o'zaro mehrga, bir-biriga yordam berishga ishtiyoq ortib boraveradi.

Ko'plab o'tkazilgan tadqiqotlar bo'yicha olimlarning ta'kidlashlaricha, er-xotinlik aloqalari yetuk inson uchun eng ahamiyatli va hayotiy zarur bo'lgan munosabatlardir.

Olimlarni qiziqtirgan muhim masala – mustahkam, baxtli nikohni tashkil etuvchi vosita nima ekanligini aniqlashdir. Shunisi xarakterliki, har bir inson o'z oldiga oila qurish, nikohga kirishni maqsad qilib qo'yar ekan, u avvalo, oila va nikoh borasida xalq orasida shakllangan tasavvurlarga tayanadi. Nikohga kirgan juftlik doimo nikoh tushunchasiga aloqador bo'lgan qat'iy doiralar va normalar dunyosida yashaydi, lekin har bir juftlikning hayoti o'zlarigagina aloqador bo'lgan o'ziga xos xufiyona, sirli olamdir. Zero, ikki individuallikning birlashuviga sabab bo'lgan his-tuyg'ular bir qarashda o'sha "xufiyonalik" sababli zarar ko'rayotganga o'xshaydi, ba'zan er va xotin bir-biriga nafaqat xarakter nuqtai nazaridan, balki tashqi ko'rinish bo'yicha ham o'xshab ketadi, deyishadi. Ikkinchidan, ayni shu birlik, o'xshashlik, "kirib ketishlik" erni ham ayolni ham jamiyatda o'ziga xos bir avtonomiyaga, jozibadorlikka erishib borayotganligining namoyon bo'lishiga turtki bo'ladi. Shu bois bo'lsa kerak, ijobiy hislar tufayli tashkil bo'lgan oilada sevish-sevilishning nafrat-agressiyaga almashinib ketishi ham oson kechadi. Arzimagan narsalar ham ba'zan ikkalasini urishtir qo'yishi mumkin. Bunday bir-biriga zid hissiyotlarning namoyon bo'lishi ayrim davrlarda unisi yoki bunisining kuchayib ketishiga ham sabab bo'ladi. Masalan, ayol farzand ko'rgan vaqtida, ko'proq chaqaloq bilan ovora bo'lib, eriga befarq qoladi, o'z navbatida unda ham ayoliga nisbatan befarqlik (hattoki, rashk, nafrat) hissi uyg'onishi, aksincha, muayyan davrlarda esa ikkalasida sevdi-muhabbat jo'sh urib er-xotin munosabati yanada mustahkamlanishiga turtki bo'lishi mumkin.

Ya.Gozman, K.Xorni va boshqalarning yozishlaricha, faqat emotsional hissiyotlarga tayangan er va xotin munosabatlari tobora vaqt o'tishi bilan oqilona hamkorlik va do'stlik, qon-qarindoshlik munosabatlariga aylanib boradi. Yu.Dubrovinning ta'kidlashicha, "Ko'pchilik nikohlarni baxtli ham baxtsiz ham deb atash mushkul, chunki ularda er-xotinlarning bir-birlarini sekin-asta tarbiyalab borishlari va taqdir taqozosi bilan bora-bora munosabatlar chuqurlashib, tushunish hissi va do'stona munosabatlar sayqal topib, u hattoki, romantik muhabbat darajasiga ko'tariladi".

Pezechkian bevosita hissiy-emotsional normalarga sevgi-muhabbatni, ishonch, umid, sabr-qanoat, o'zgalarga e'tiborli bo'lish, o'zgalalar bilan yaqin samimiy munosabatlarga kirisha olish, e'tiqodlilik, diniy hissiyotlarni kiritadi. Bunday hissiyotlar odatda ota-onasi, yaqinlari, aka, opalar, uka-singillar bilan o'zini identifikatsiya qilish, o'zini ular bilan solishtirish, o'xshashlikka intilish jarayonida shakllanadi. Aynan shu sababli inson kimgadir ishonishga, samimiy muruvvat ko'rsatishga o'rganadi. Oila muhitida boshdan kechirgan hissiyotlar oqibati bo'lmish xatti-harakatlar normalariga esa bir so'zlilik, saranjom-sarishtalik, ozodalik, samimiyat, adolatlilik, intiluvchanlik, tejamkorlik, sadoqat, ishonch, xalollik kabilar kiradi. Pezechkian, ayni emotsional sohalarida er-xotin o'zaro munosabatlarining o'xshamasligini er-xotin nizolarida asosiy nizo keltirib chiqaruvchi sabab, deb hisoblaydi. Xatti-harakat normalaridagi kelishmovchiliklar ham muhim, lekin ular psixoterapevtik amaliyotda biroz yumshoqroq hisoblanadi.

Sevgi tufayli oila qurish nikoh mustahkamligini ta'minlovchi eng ishonchli, mustahkam poydevor deb hisoblaydilar. Haqiqatan ham, sevgining oila mustahkamligidagi o'rni beqiyosdir. Haqiqatan ham, sevgi – bu o'ta qudratli kuchdir. U tufayli inson nimalarga qodir emas?! Insoniyat o'z taraqqiyotida erishgan eng yuksak cho'qqilar ham sevgi tufaylidir. Z.Freyd ta'kidlaganidek: «Sevgi – bu insoniyatni hayvonot olamidani sug'urib olgan kuchdir!». Inson yaratgan buyuk mo'jizalarning barchasi sevgi tufaylidir. Bu aytilganlardan ko'rinib turibdiki sevgi tufayli oila qurish baxtli va mustahkam nikohning asosini ta'minlaydi. Albatta, sevishib turmush qurgan juftlarning aksariyati eng baxtli oilaviy hayot kechiradilar. Lekin statistik ma'lumotlarga qaraganda, oilalar ajralishining ko'pchilik qismi ham xuddi shu sevishib oila qurgan juftlarga to'g'ri kelar ekan. Xo'sh, nega endi sevishib oila qurgan juftlar oilaviy hayotlarida hamma vaqt ham baxtli bo'lavermaydilar? Nega kechagina bir-birlarini sevib, bir-birlarisiz yashay olmasligiga to'la amin bo'lgan yoshlar bugun nikohlarini bekor qilish haqida sudga ariza berayaptilar? Ularning sevgisiga nima bo'ldi? Sevgi – o'zi nima? U bor narsami yoki yo'qmi? Bu o'rinda haqli ravishda «Sevgi oilaviy hayotning mustahkam bo'lishiga yordam beradi-mi yoki halaqit qiladimi?», degan savol tug'iladi. Bu kabi savollar azal-azaldan yoshlarni, umuman insoniyatni qiziqtirib kelgan savollardir. Bu haqda o'tmish mutafakkirlarimiz, olimu shoir, yozuvchilarimizning asarlaridan, xalqimizning dono ma'naviy me'rosalarida ba'zan bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan ko'plab misollarni qo'rishimiz mumkin. Sevgi, agarda u haqiqiy bo'lsa, sevishganlar bir-birlarini hurmat qilib, tushunib, bir-birlarini e'zozlab, avaylab, kerak bo'lsa biri ikkinchisining baxti, shodligi, quvonchi, manfaati uchun o'z manfaatidan

voz kechib, o'ta nozik bo'lgan tuyg'u sevgini har kuni, har doim parvarish qilib yashasalar, unda sevgi ularning munosabatlarini yanada yaqinlashishiga, ularning oilaviy hayotining mustahkamlanishiga va birgalikdagi hayotlarida eng oliy zavq-shavqlarni his qilishlariga asos bo'lishi mumkin. Bu esa albatta, yoshlardan sabr-toqat, chidam, o'z sevgisini saqlab qolish va uni yanada rivojlantirish uchun tinimsiz izlanish, mehnat qilish, «jafu chekish»ni talab qiladi. Shundagina sevgi o'zining lazzatli mevalarini berishi, o'zining kuch-qudratini ko'rsatishi mumkin. Albatta har bir yigit-qiz o'zaro oila rishtalarini bog'lar ekan, ular o'z hayotlaridagi bu muhim voqyeaga umid, orzu bilan yondashuvi tabiiy.

Agar sevishtanlar oila qurganlaridan keyin «murod-maqsadimga erishdim» deb sevgisini himoya qilishni, uni parvarish qilishni unutsa, uning uchun kurashmasa, qarovsiz qolgan har bir nozik nihol nobud bo'lganidek, eng nozik tuyg'u bo'lgan sevgi ham nobud bo'ladi. Shundan so'ng sevgi nomi bilan qilingan orzu-niyatlar sarobga aylanadi, yoshlarning oila, nikoh, sevgi fonida shakllangan tasavvurlari «noto'g'ri» bo'lib chiqadi. Oqibatda oilaviy hayotdan kutgan narsalari qolib ketib, mutlaqo kutmagan narsalariga duch kelishlari kuzatiladi. Bunday holatda sevgi yoshlarning baxtiga, ularning oilaviy hayoti mustahkamligiga halaqit berishi mumkin. YA.Gozman, K.Xorni va boshqalarning yozishlaricha, faqat emosional hissiyotlarga tayangan er va xotin munosabatlari tobora vaqt o'tishi bilan oqilona xamkorlik va do'stlik, qon-qarindoshlik munosabatlariga aylanib boradi. K.X.Dubrovinning ta'kidlashicha, «Ko'pchilik nikohlarni baxtli xam baxtsiz xam deb atash mushkul, chunki ularda er-xotinlarning bir-birlarini sekin-asta tarbiyalab borishlari va taqdir taqozosi bilan bora-bora munosabatlar chuqurlashib, tushunish xissi va do'stona munosabatlar sayqal topib, u xattoki, romantik muhabbat darajasiga ko'tariladi».

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations). Har qanday mustahkam va tinchlik-totuvlik hukm oilalarda haqiqiy sevgi-muhabbat va mehr-muruvvat hislari jo'sh urib turgan bo'ladi hamda bunday his-tuyg'ular er-xotinga baxt keltiradi. Agar oilaviy munosabatlarda ana shunday his-tuyg'ular o'z aksini topmasa, er-xotin o'rtasidagi munosabatlarda iliqlik bilan bir qatorda sevgi-muhabbatning shakllanishiga yo'l qo'yilmagan bo'ladi. Oilaviy munosabatlarda ota-onalarning mehr-muhabbati qanday bo'lsa, oilada ulg'ayayotgan farzandlarning sevgi-muhabbati ham ana shu ko'rinishda bo'ladi. Demak, ota-onalar oilaviy munosabatlarda baxt topsalargina, farzandlariga baxt berishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. SH. Mirziyoev "Buyuk kelajagimizni mard va oliyanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent: Uzbekiston 2017 . 312-b
2. G'.B.Shoumarov. Oila psixologiyasi. Darslik. Toshkent 2011.85-b
3. Андреева Т. В. Семейная психология: Учеб. пособие. - СПб.: Речь, 2004.
4. Karimova V. Oila psixologiyasi: Pedagogika oliy o'quv yurtlari talabalari uchun darslik. – T.: 2008 – 152 b
5. Abdusamatov X. Migrant oilalarning ijtimoiy-psixologik muammolari va yechimlari. Psixol. fan. nomz. ...diss. avtoref. – Toshkent, 2022. – 10b.
6. Pol Kleynmen. Psixologiya 101. Toshkent: Qalam nashr" 2021. 160-bet